

Protestant Theological University

Review of: D. Plüss (ed.), Ekklesiologie der Volkskirche: Theologische Zugänge in reformierter Perspektive

van 't Slot, E.

Published in:
Theologia Reformata

Published: 01/01/2020

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van 't Slot, E. (2020). Review of: D. Plüss (ed.), Ekklesiologie der Volkskirche: Theologische Zugänge in reformierter Perspektive. *Theologia Reformata*, 63(2), 222-223.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-pthu/bibliotheek-pthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

D. Plüss e.a. (red.), *Ekklesiologie der Volkskirche: Theologische Zugänge in reformierter Perspektive* (Zürich: Theologischer Verlag, 2016) 444 p., € 50,30 (ISBN 9783290178529).

Het begrip ‘volkskerk’ roept in verschillende landen zeer diverse beelden op. In Nederland is het vooral binnen de Nederlandse Hervormde Kerk heel gebruikelijk geweest om over de kerk als volkskerk te denken en te spreken; daarin werd ook wel het contrast gevoeld met de Gereformeerde Kerken in Nederland. Het was zeer ‘hervormd’ om te zeggen dat het de taak van de kerk was om ‘de natie haar doop te laten verstaan’ (J.A. Wormser), en ‘heel de kerk voor heel het volk’ te laten bestaan, en stug in die kerk te blijven ‘met Jan Rap en zijn maat’ (Ph.J. Hoedemaker), ook als er een ware uittocht van rechtzinnigheid zou plaatsvinden. Nu de genoemde kerkverbanden weer samen zijn gekomen in een kerk die zichzelf steeds meer gaat verstaan als een marginaal verschijnsel, lijken stemmen die pleiten voor het bestaan van de kerk als ‘volkskerk’ nog maar weinig gehoor te vinden.

Het is in die omstandigheden de moeite waard om een themabundel vanuit Zwitserland te lezen: een boek waarin de mogelijke betekenissen van het woord ‘volkskerk’ helder uiteen worden gelegd, en waarin de (blijvende?) theologische waarden en ook de haken en ogen van het begrip worden onderzocht. En dat met een voortdurende blik op de kerkelijke praktijk.

Voor mij heeft het lezen van deze bundel opgeleverd dat ik voortaan terughoudender zal zijn in het gebruik van het begrip; *en* ik heb één reden overgehouden om het toch niet helemaal op te willen geven.

Om te beginnen: het is cruciaal om te onderscheiden tussen een kerk *van* een volk en een kerk *voor* het volk (zo bijvoorbeeld het zeer lezenswaardige artikel van Matthias

Wüthrich, 313). Het is welbekend dat de eerste optie problematisch is. Allereerst empirisch: in 2020 kun je althans in ons land geen enkele kerkgemeenschap meer op een dergelijke vanzelfsprekende manier met een heel volk verbinden. En theologisch zijn er ook vragen te stellen. Zeker in Duitstalig gebied is de verbinding van de woorden ‘volk’ en ‘kerk’ sinds de jaren dertig verdacht. Een heel volk, een hele natie, een land, een traditie zomaar als christelijk (of ‘kerkelijk’) te karakteriseren – daarmee kan gemakkelijk een exclusiviteit gesanctioneerd worden die helemaal niet christelijk is. Maar de oorsprong van het begrip ligt toch wel ergens op deze kerk-van-het-volk-lijn, zo werd me duidelijk door het artikel van Ralph Kunz (108-109). Het begrip ‘Volkskirche’ werd door *Schleiermacher* gemunt, en zijn bedoeling was: de kerk zou *van* het volk moeten zijn, dat wil zeggen *door* het volk moeten worden bestuurd.

In Nederland is het begrip ‘volkskerk’ vermoedelijk meer als een ideaal en opdracht gebruikt dan als een beschrijving of legitimering van een bestaande situatie. De kerk zou er *voor* heel het volk, inclusief ‘Jan Rap en zijn maat’ en inclusief Ahmed en Ayaan, moeten zijn. Maar wat is dat ‘volk’ dan precies? En hoe verhelderend is het eigenlijk om voor ‘kerk voor heel de bevolking’ het woord ‘volkskerk’ vandaag nog te gebruiken? De kerk verstaat zichzelf vanuit het *evangelie* en zal begrippen als ‘volk’ en ‘wereld’ daarom ook altijd willen ‘ontmythologiseren’ (zo Hans-Joachim Iwand, geciteerd door Marco Hofheinz, p. 139).

De reden waarom ik het woord toch niet helemaal op zou willen geven, zit nog wel dicht bij deze ‘ideale’ kerk-voor-het-volk-gedachte. Het gaat me dan om de *veelkleurigheid* van het volk, de bevolking, met alle lagen, rangen en standen, opleidingsniveaus, achtergronden, enzovoorts. Dat die veelkleurigheid in de kerk weerspiegeld zou

moeten zijn, en dat we onszelf kritische vragen moeten stellen als het met die veelkleurigheid erg tegenvalt – die gedachte zou ik vast willen houden. In die zin moet de kerk volkskerk willen zijn. Er moet niet een groepje gelijkgezinden ‘kerkje gaan spelen’.

Bij de bijdrage over Kierkegaard (Pierre Bühler, 323-337) ging ik nog eens op het puntje van mijn stoel zitten. Zoals waarschijnlijk welbekend, opende deze Deense filosoof en theoloog (1813-1855) aan het einde van zijn leven met een ongekende scherpte de aanval op de volkskerk van zijn dagen. ‘Bij ons is iedereen christen’, is een zinnetje dat hij zich nogal eens licht spottend liet ontvallen. Toen hij aan het einde van zijn leven zag hoe de vanzelfsprekende en gerieflijke christelijkheid van de kerk expliciet met het ware christen-zijn werd vereenzelvigd, werd het hem te gortig en spuide hij voortaan onverbloemd zijn kritiek. Wie het woord ‘volkskerk’ wil blijven gebruiken, zal Kierkegaards pijnpunten ter harte moeten nemen.

Zwolle

E. van ‘t Slot

Missiologie en oecumenica

H.A. Speelman. K. van der Zwaag (red.), *Spirituele oecumene: Over de vele vormen van onze gezamenlijke en persoonlijke omgang met God* (Kampen: Sumnum, 2019) 794 p., € 34,95 (ISBN 9789492701084).

Dit vuistdikke boek wil de oecumene dienen. Institutionele oecumenische besprekingen hebben wel enig resultaat gegeven, maar ook veel moeilijkheden (denk bijvoorbeeld aan het SoW-proces). Daarom verkennen Speelman en Van der Zwaag langs een andere lijn de mogelijkheden tot groei naar eenheid: de lijn van het geleefde geloof. Dat verklaart de ondertitel. De redacteurs hopen dat

er samenbindende kracht zal uitgaan van geestelijke oecumene. Dat is iets anders dan de oecumene van het hart, die als te vrijblijvend wordt afgewezen. Het gaat om de innerlijke bereidheid elkaar te erkennen, elkaar te ontmoeten, elkaar de hand te reiken, als medepelgrims op de weg naar Gods Koninkrijk. Dat is een voettocht en zoektocht die geduld, aandacht en discipline vereist. Voorwaarde voor een goed gesprek is dat je je eigen traditie niet verloochent, maar juist vruchtbaar inbrengt.

Het boek is opgezet als een drieluik. Het middenpaneel is het grootst. Hier horen we maar liefst vijftig stemmen uit allerlei tradities: orthodoxen, rooms-katholieken, anglicanen, lutheranen, gereformeerden en baptisten van allerlei snit. Aan iedere scribent is gevraagd om de eigen geloofsbeleving uit te leggen en voor te leggen aan de ander. Dat levert een bont boeket op. Niet alleen vertegenwoordigers van de ‘grote oecumene’ komen aan het woord, ook van de ‘kleine oecumene’. De eerst genoemden kunnen verhalen van vooruitgang en mijlpalen op de weg van de oecumene, al is het een weg met vele hobbels. Over de kleine oecumene kan eigenlijk alleen gezegd worden dat die nooit van de grond kwam.

Het middenpaneel wordt omrankt door een inleiding (Deel I) en een korte nabeschouwing (Deel III), geschreven door de beide redacteurs. Het eerste deel biedt in ongeveer 100 pagina’s een uitstekend overzicht over de geschiedenis van de oecumene. De wortels daarvan liggen in de negentiende eeuw, de eeuw van de zending. Het getuigenis naar buiten is ongeloofwaardig zolang de kerk verdeeld is. De zendingsbeweging riep dus de oecumenische beweging op. We krijgen een typering van de verschillende grote oecumenische conferenties. Edinburgh (1938) zette de toon: de hele wereld zal van Christus horen! De oprichting van de Wereldraad van Kerken